

INGRADO

MAGAZINE

April 2013 | Nr. 19

Recht op onderwijs

En verder:
10 vragen aan Staatssecretaris Dekker
Nieuwe aanpak Raad voor de Kinderbescherming
Zorgspoor Friese Wouden

Professionaliseren?

Ingrado.nl is een goed begin

Een kennisbank en een ontmoetingsplek voor leden, de vernieuwde website heeft u veel te bieden:

Geknipt voor u

Kort regionaal en landelijk nieuws over leerplicht, VSV, thuiszitters en andere actuele onderwerpen die uw dagelijks werk raken.

Vraag en antwoord: lastige juridische kwestie?

Grijs gebied in de Leerplichtwet? De juridisch adviseur geeft uitgebreid inhoudelijk advies. U stelt uw vraag gemakkelijk online.

Instrumenten & goede voorbeelden

Handige hulpmiddelen en uitgebreide informatie om uw organisatie te professionaliseren.

Forum

Geef uw mening over een actueel onderwerp, start een discussie en consulteer collega's in een afgeschermd omgeving.

Agenda

Actueel overzicht van alle activiteiten van Ingrado. Met één druk op de knop meldt u zich aan.

Maak een persoonlijke account aan en ontdek wat Ingrado.nl voor u kan betekenen

Inhoud

- 4 KORT
- 5 Van het bestuur
- 6 Denken over professionalisering
- 9 VSV - zijn de streefcijfers haalbaar?
'Implementeer wat werkt'
- 12 Strafrechtelijke aanpak schoolverzuim
Halt-straft geeft spijbelaar net dát zetje
- 14 10 vragen aan...
Sander Dekker,
Staatssecretaris van OCW
- 16 Zorgspoor Friese Wouden
Niemand staat meer alleen
- 19 Recht op onderwijs vraagt prominente rol leerplicht
- 24 Nieuwe aanpak Raad voor de Kinderbescherming
Zorg is vaak beter dan straf
- 27 Rechten & Plichten

Uitgelicht

10 vragen aan Staatssecretaris Dekker

Staatssecretaris Sander Dekker vindt dat het aantal thuiszitters naar beneden moet. 'Ieder kind hoort gewoon op school te zitten. Als een kind onverhoopt thuis komt te zitten, wil ik dat er snel een oplossing wordt gevonden. Scholen, leerplichtambtenaren, onderwijsconsulenten en het ministerie moeten hierin hun verantwoordelijkheid nemen.' Meer antwoorden op prangende vragen op pagina 14.

Zorgspoor Friese Wouden

Binnen *Zorgspoor* zorgen de acht gemeentes en onderwijsinstellingen in de regio Friese Wouden dat geen tijd verloren gaat bij de aanpak van zorgleerlingen. Er is grote eensgezindheid over hoe de zorg eruit moet zien. Korte lijnen, vertrouwen en een ongelooflijke *drive* van alle professionals tekenen voor het succes. Zie pagina 16.

Recht op onderwijs vraagt prominente rol leerplicht

Ingrado Magazine sprak met sprak met pedagoog Dolf van Veen over het recht op onderwijs, verzuim- en thuiszittersproblematiek en een andere rol voor leerplichtambtenaren. En in de aanloop naar passend onderwijs, blijft Bart van Kessel zich met Gedragswerk inzetten voor thuiszittende leerlingen. Lees op pagina 19 hoe een centrale rol voor leerplicht het recht op onderwijs kan waarmaken.

Nieuwe aanpak Raad voor de Kinderbescherming

Soms gaan achter schoolverzuim ernstige (gezins)problemen schuil. In plaats van straf verdienen deze jeugdigen zorg. De Raad voor de Kinderbescherming ontwikkelde een nieuwe aanpak die recht doet aan de aard van schoolverzuim. Goede samenwerking en informatie-uitwisseling in de keten staan daarbij centraal. Meer over de nieuwe aanpak op pagina 24.

Colofon

Ingrado Magazine
April 2013 | Nr. 19

www.ingrado.nl

Teksten:

Rob de Blok, Yolanne van der Ree,
Bea Ros, Peter Zonneberg

Hoofdredacteur:

Yolanne van der Ree

Redactieadres:

Postbus 84193, 2508 AD Den Haag
info@ingrado.nl

Fotografie:

Henk Loof, Ton Nuninga,
Mark Terpstra, Bart Versteeg

Illustraties:

Welmoet de Graaf i.s.m. Iris van Sen
(welmoet.nl en weez.nl)

Vormgeving:

Oto9, Rotterdam

Druk:

JP Offset, Duiven

Als u teksten uit deze uitgave wilt overnemen, neem dan contact op met de redactie van Ingrado Magazine.

Ingrado Magazine is een uitgave van Ingrado, Vereniging voor Leerplicht en RMC.

KORT

In elk nummer een bonte verzameling (verenigings)nieuws onder de noemer KORT. Heeft u een bijdrage voor deze rubriek? Mail deze naar info@ingrado.nl

Afscheid bestuurslid Allard Muis

Allard Muis

Allard Muis verlaat het bestuur van Ingrado. Na zes jaar zit zijn klus erop. Zes jaar lidmaatschap van het bestuur van Ingrado betekende zes jaar inzet voor een verdere professionalisering van de branche leerplicht en VSV. Nu die professionalisering zo ver gevorderd is, richt Allard zijn focus weer op zijn vak: leerplichtambtenaar/vsv-consulent. 'Dat is een mooi vak waar ik goed in ben en waarvoor ik heb gekozen.' Allard vindt het een mooi moment om afscheid te nemen omdat de ontwikkeling die hij zelf mede in gang heeft gezet, z'n beslag

krijgt. 'Ik heb destijds vol overtuiging gekozen voor de ambitie van Ingrado een professionele club te maken. En nu die er staat, kan ik weg.'

Allard is een man van de praktijk, van doen en minder van besturen en managen. En dat laatste is nu precies wat het huidige bestuur van Ingrado moet doen. 'Het bestuur is verder op afstand komen te staan, coördineert op hoofdlijnen. En dat is goed. Ingrado heeft nu een bestuur dat zeer betrokken is bij de leden en het werkveld. Er is veel vertrouwen in de deskundigheid op de werkvloer. Directe inhoudelijke bemoeienis vanuit het bestuur is niet meer nodig.' Allard concentreert zich weer op de praktijk en zal zich als rayoncontactpersoon wel met het beleid blijven bemoeien. Tijdens de ALV op 23 april zal hij officieel afscheid nemen.

Onderzoek voortijdig schoolverlaten

Al in de brugklas is duidelijk welke leerling risico loopt het onderwijs zonder diploma te verlaten, blijkt uit onderzoek van Tanja Traag. Voorspellers waar scholen invloed op kunnen uitoefenen, zijn motivatie en binding met school. Als leerlingen slecht gemotiveerd zijn en 'het niet leuk vinden op school' moeten de alarmbellen gaan rinkelen. Dit kan ook al op de basisschool aan het licht komen. Gevoegd bij een lage Cito-score en dito brugklasadvies biedt het een wankel basis voor een succesvolle schoolloopbaan. Zeker als deze leerling op een categorale vmbo-school terecht komt, want uit Traags onderzoek blijkt dat brede scholengemeenschappen een beschermende factor vormen.

Traag's belangrijkste conclusie is dat in de brugklas al duidelijk is wie de risicoleerlingen zijn. Die moet je bij de les zien te houden. 'Preventie- en interventiebeleid zou vroeger ingezet moeten worden. Nu ligt het speerpunt op de overstap van vmbo naar mbo, dat is feitelijk te laat', stelt Traag.

Tanja Traag
Early School Leaving in the Netherlands; a multi disciplinary study of risk and protective factors explaining early school leaving.
Promotie Universiteit Maastricht, 2012. Het proefschrift is te downloaden van www.cbs.nl.

Algemene vergadering Ingrado

Op 23 april as. is de volgende Algemene vergadering van Ingrado. Wederom in Utrecht. Uiteraard ook dan weer ruimte voor professionalisering in diverse workshops: onder meer over passend onderwijs, over een mooi mentorprogramma in Friesland, waarbij leerlingen u

vertellen over hun eigen ervaring, en een workshop over schoolloopbaanteams. Ook deze keer is er weer een gevarieerd aanbod voor leerplicht en RMC. Raadpleeg voor het volledige programma de website van Ingrado: www.ingrado.nl.

RMC-dag smaakt naar meer

Druk bezocht was op 5 februari jl. de eerste RMC-dag van het jaar. En belangrijker: de dag werd goed gewaardeerd door de deelnemers, met een 8,5 voor informatievoorziening én voor sfeer. 44 collega's uit nagenoeg alle regio's werden door vertegenwoordigers van de directies BVE en VSV van OCW op de hoogte gebracht van de laatste ontwikkelingen.

Onderwerpen in de workshops waren de informatie van het Inlichtingenbureau, de gegevens van DUO en het VSV-Kompas. Daarnaast bogen twee groepen zich over de vraag welke kansen en risico's zich aandienen voor RMC. Op 21 juni is de volgende RMC-dag, opnieuw in Utrecht. Ook dan zal er voldoende gelegenheid zijn elkaar te ontmoeten en allicht te helpen. Daarnaast zal de focus liggen op de netwerkpositie van RMC, de samenwerking met partners en instanties in de regio.

Rayondagen 2013

Noord: 18 april, Oost: 20 juni, Midden: 17 september,
Zuidoost: 3 oktober, Zuidwest: 31 oktober
Zie www.ingrado.nl voor adressen en tijden.

Van het bestuur

Carry Roozmond

Ingrado blijft in beweging. Afgelopen winter gold dat in elk geval voor het bestuur en het expertisecentrum. Allard Muis heeft besloten zijn inzet voor Ingrado te richten op zijn rol als rayoncontactpersoon. Daar zullen de leden veel plezier van hebben; in het bestuur heeft Allard een belangrijke rol gespeeld door kritisch te kijken naar de missie en naar de vertaling van die missie in doelen en resultaten. Mede dankzij die blik heeft Ingrado de ontwikkeling kunnen maken naar een professionele branche-organisatie die staat voor het recht op onderwijs. Hij hield mij scherp als voorzitter en zal dat nu ook zeker doen bij de collega-rayoncontactpersonen. Want er is nog veel werk te verzetten voor ons allemaal. Jongeren hebben ons nodig. Juist in deze tijd waarin het behalen van een goede (start)kwalificatie belangrijker is dan ooit. Wij kennen de jongeren die een extra zetje kunnen gebruiken, wij weten welk kapitaal van de toekomst in een regio en gemeente aandacht vraagt.

Ook de ontwikkelingen rond passend onderwijs, participatie en de focus op vakmanschap vragen veel van de vereniging Ingrado. Gelukkig kunnen we de uitdaging aan. We zijn een volwassen beroepsgroep en die kenmerkt zich onder meer door een continue leerstand. Het expertisecentrum ontwikkelt volop activiteiten die de leden zullen ondersteunen in die verdere professionalisering.

De communicatie via en informatie op de website is flink verbeterd, leden hebben een eigen inlogcode, de rubriek *Vraag en antwoord* biedt meer informatie. Ook de nieuwsbrief die met enige regelmaat alle leden op de hoogte houdt van de ontwikkelingen en nieuwtjes uit het land, draagt bij aan een goede communicatie tussen bestuur en leden van Ingrado. Ik kijk er echter naar uit u ook *live* te ontmoeten, op de algemene vergadering van 23 april of tijdens een werkbezoek dit jaar.

Carry Roozmond
Voorzitter Ingrado

Denken over professionalisering

Tekst: Yolenthe van der Ree | Illustratie: Welmoet de Graaf

Handhaver met fingerspitzengefühl. Zo werd de leerplichtambtenaar anno nu getypeerd in Ingrado Magazine nr. 17. Om de groeiende deskundigheid van de beroepsgroep te ondersteunen en te stimuleren onderzoekt Ingrado de mogelijke en gewenste ontwikkelingen in het vak van leerplichtambtenaar. In dit nummer een gesprek over professionalisering met Jos van der Lans, cultuurpsycholoog en publicist en met de DilemmaManager die gemeentes een instrument biedt om inzicht te krijgen in gedrag. Gedrag van jongeren, maar ook in dat van de leerplichtambtenaar.

Professionalisering is een van de speerpunten in het jaarplan 2013 van Ingrado. Om bij te dragen aan de verdere professionalisering van haar leden staan verschillende activiteiten gepland. Van juridisch advies en het bijdragen aan de ontwikkeling van opleidingen, tot de invoering van een kwaliteitsregister. Achter het Ingrado-speerpunt gaat de stellige overtuiging schuil

dat iedereen die zijn of haar vak serieus neemt, niet klaar is met een initiële opleiding. Pieter Schoenmakers, directeur van het Ingrado Expertisecentrum: 'We zijn een volwassen beroepsgroep en die kenmerkt zich onder meer door een continue leerstand. De professional in onze branche blijft zich ontwikkelen en houdt zijn eigen deskundigheid met enige regelmaat tegen het licht.'

Jos van der Lans:

‘Moderne professional is transparant en onderzoekend’

Cultuurpsycholoog en publicist Jos van der Lans volgt de ontwikkelingen in de publieke sector op de voet. Zo is hij betrokken bij de vorming van sociale wijkteams en de transitie van de Jeugdzorg. Niet als professional, maar als betrokken en kritische observator. ‘Het gekke is’, zegt hij, ‘dat ik de leerplichtambtenaar in die ontwikkelingen nog maar heel weinig tegenkom. Terwijl die leerplichtambtenaar vaak degene zal zijn die de eerste signalen van onderliggende zwaardere problematiek zal opvangen. Wat doet hij met die signalen? Handhaven lijkt me in veel gevallen niet de oplossing. Dus moet hij meer kunnen. Hij moet kennis hebben van de context (op welke school zit dit kind, wat speelt daar, hoe zit de sociale omgeving van dit gezin in elkaar), feeling hebben met het soort situaties waarin hij kan belanden, belangstellend zijn, hij moet het vermogen hebben zich snel een oordeel te vormen en snel actie in gang kunnen zetten. De leerplichtambtenaar is een kordaat type met compassie, maar ook met gezag. Hij is tenslotte een vertegenwoordiger van de wet. Compassie en zakelijkheid verenigt in één professional. De leerplichtambtenaar begrijpt dat niemand voor de lol z’n kind niet naar school laat gaan.’

Maar hoe weet de leerplichtambtenaar nu dat hij de goede dingen doet en dat hij die ook goed doet? Dat vraagt om het goed in kaart brengen van de opbrengsten en resultaten van het werk (‘meten’ is tenslotte ‘weten’) én het steeds kritisch tegen het licht houden van de eigen rol daarin. Van der Lans stelt dat meten en verantwoording afleggen onderdeel moeten zijn van het werk van de moderne professional. ‘Mits de beroepsgroep zelf kan aangeven wat de indicaties moeten zijn. Als je bijvoorbeeld weet dat X procent van de leerlingen bij jou op het spreekuur zal komen, kun je berekenen wat het aantal leerlingen is dat je maximaal onder je hoede kunt hebben. Stel met elkaar vast wat de tijd mag zijn die verstrijkt tussen aanmelding en eerste gesprek. Maak de professionals eigenaar van hun verantwoordings- en evaluatiesystemen. Zorg dat ze met die systemen daadwerkelijk onderzoeker worden van hun eigen praktijk. Dit is een belangrijke voorwaarde om effectiviteitsdiscussies echt te doen landen in de publieke sector. Dat ontbreekt nu vrijwel geheel. En dat leidt tot weerstanden. Weerstand tegen inmenging van buitenaf.’

Onderzoekend en transparant

Moderne professionals willen hun eigen praktijken tegen een kritisch licht kunnen houden, stelt Van der Lans. ‘Ze zijn nieuwsgierig. Dat is de houding van de

toekomst, die van de onderzoekende en dus transparante professional. Maar die houding kan wel wat wind in de zeilen gebruiken en is mogelijk als het denken over *evidence based* werken en effectief werken wordt ingebed in een cultuur van professionele waardeontwikkeling. Het gaat immers om meer dan een trucje; het gaat om een vorm van professionele arbeid die wil bijdragen aan bijzondere publieke en maatschappelijke doelen.’

Het zijn niet alleen resultaten en cijfers die de professionaliteit van de leerplichtambtenaar aantonen. Ook de beroepshouding – de motivatie en de passie – kenmerkt de professional. Wat Van der Lans betreft mag ‘de hartstochtelijke kant van het vak’ wel wat meer geprikkeld worden. ‘In het algemeen investeren professionals in de publieke sector weinig in hun vak. De passie moet zijn *wij werken voor mensen, wij willen problemen oplossen*. Je moet het beste uit jezelf en uit je werk willen halen. Maar de nieuwsgierigheid, die echte honger ontbreekt vaak. Slechts weinigen lopen warm voor het idee dat je je diploma zou moeten updaten, door het bijvoorbeeld om de zoveel jaar te hercertificeren. Een open, kritische professionele cultuur waar collega’s elkaar scherp houden zonder dat zij dat als een aanval op hun persoon zien, is zeldzaam in de publieke sector.’

‘Maak de professionals eigenaar van hun verantwoordings- en evaluatiesystemen’

Toch kan geen professionele beroepsgroep die gebruikmaakt van publieke middelen tegenwoordig de schouders ophalen over in beleidskringen populaire begrippen als *transparantie*, *verantwoording* en *effectiviteit*, zegt Van der Lans. ‘De vraag of een interventie, een therapie, een project of welke professionele behandeling of begeleiding dan ook echt werkt, kan geen beroepsgroep onverschillig laten. Financiers willen immers terecht weten of het geld goed wordt besteed, cliënten willen weten of iets echt helpt en bestuurders kampen met schaarse middelen en willen geen geld over de balk gooien.’

Meer informatie

www.josvdlans.nl

In *Wat werkt nu werkelijk? Politiek en praktijk van sociale interventies* (Justus Uitermark, Amy-Jane Gielen en Marcel Ham red.), is een bijdrage van Jos van der Lans opgenomen onder de titel *Transparante professionals - Op zoek naar een eigenwijze openheid*, ISBN 9789461641854.

vervolg op pagina 8 ▶

Boan Kattenberg:

'Ken jezelf en maak het verschil!'

Boan Kattenberg, directeur van de DilemmaManager zou graag een competentie willen toevoegen aan het repertoire van de leerplichtambtenaar anno nu (IM nr.17): *zelfreflectie*. 'De leerplichtambtenaar kent zichzelf en kijkt naar zichzelf. Als je jezelf kent, ben je in staat het gedrag van jongeren te begrijpen. En alleen dan kun je het verschil maken.'

De DilemmaManager biedt gemeentes een instrument om inzicht te krijgen in gedrag. Gedrag van leerplichtambtenaren, maar ook in dat van de jongeren met wie zij werken. Een inzicht dat kan leiden tot bijstelling van beleid en van handelen op de werkvloer.

Inzicht in gedrag

De Educatiemeter is een van de instrumenten die de DilemmaManager heeft ontwikkeld om gedrag van jongeren te onderzoeken. De meter bestaat uit een digitaal onderzoek dat duidelijk maakt wie je bent, waar je je zorgen over maakt, hoe je naar je omgeving kijkt, waarom je doet wat je doet en wat je nodig hebt. De Educatiemeter wordt in veel gemeentes ingezet in het kader van voortijdig schoolverlaten. Jongeren beantwoorden vragen op vier leefgebieden: veiligheid (mogen/moeten), talenten (wat kun je/wat kun je niet), intrinsieke motivatie (wat vind je leuk/wat niet) en denkvermogen (begrijpen). De uitkomst geeft de beleving en perceptie weer die jongeren hebben van de sociale situatie, zoals zorgen over de eigen situatie, zorgen over anderen, vertrouwen in anderen, zelfbeeld en zelfwaardering.

Het afgelopen jaar vulden 400 leerplichtambtenaren, in het kader van werken met de Educatiemeter, op verzoek van hun werkgever een door de DilemmaManager ontwikkelde enquête in. Daaruit blijkt onder meer dat de meesten zich niet of onvoldoende gefaciliteerd voelen om het vak goed uit te oefenen. 'Dat is toch ongelooflijk!', roept Kattenberg uit. 'De leerplichtambtenaar is de allerbelangrijkste ambtenaar die er is en moet als zodanig tegemoet getreden worden. En op zijn beurt moet degene die het vak uitoefent, dat zien als een eer. Hij is de enige ambtenaar die achter de voordeur mag kijken. Degene die als eerste de signalen van eventuele

veel grotere gezinsproblematiek kan oppikken. Schulden, misbruik, verwaarlozing, psychiatrische problemen; als de leerplichtambtenaar goed is toegerust voor zijn of haar taken, zal hij hier als eerste een glimp van opvangen.'

De gemeente heeft dus alle belang bij deze functionaris, zegt Kattenberg. 'Gemeentes worden voor steeds meer terreinen verantwoordelijk. Bestrijding criminaliteit, WMO, Jeugdzorg, passend onderwijs; je bent hartstikke gek als je geen gebruik maakt van die leerplichtambtenaar.'

Achterstallig onderhoud

Op dit moment is er nog sprake van achterstallig onderhoud zoals de DilemmaManager dat noemt. 'Als er niet geïnvesteerd wordt in leerplichtambtenaren, krijgen ze nooit de handvatten, de skills en het zelfvertrouwen die ze zo hard nodig hebben. Dit betekent dat ook de overheid, de minister, moet erkennen dat de leerplichtambtenaar van onschatbare waarde is. De status van het vak moet drastisch omhoog. Maar daar staat ook iets tegenover. Leerplichtambtenaren moeten naar zichzelf durven kijken. Oftewel: ken jezelf, snap waar gedrag van jongeren over gaat en maak het verschil. Het vermogen tot zelfreflectie is de belangrijkste competentie van een leerplichtambtenaar. Een kind heeft dondersgoed door of het echt is wat je doet. Dus overheid en leidinggevenden: investeer in leerplichtambtenaren! En leerplichtambtenaren: pak elke kans op professionalisering en persoonlijke ontwikkeling die je geboden krijgt!'

Meer informatie

www.educatiemeter.nl

**Praat mee over professionalisering:
'Zelfreflectie en gerichte na- en
bijscholing houden de moderne
professional scherp.'**

**Reageer op deze stelling op
www.ingrado.nl**

VSV - zijn de streefcijfers haalbaar?

‘Implementeer wat werkt’

Tekst: Rob de Blok | Illustratie: ministerie van OCW | Foto: Mark Terpstra

Goed nieuws bij de presentatie van de meest recente VSV-cijfers: we liggen op koers! Als het zo doorgaat, wordt de OCW-doelstelling van maximaal 25.000 nieuwe VSV'ers in 2016 gehaald. Geen reden om achterover te leunen weet iedereen, want leerlingen op school houden vraagt continue aandacht, inspanning en creativiteit. Met de cijferbijlage van OCW in de hand spreken we in dat kader met RMC'ers uit de regio Friesland Noord waar men voortijdig schoolverlaten met 32 procent wist terug te brengen. Ook de RMC-coördinator van Zuid-Holland Zuid komt aan het woord, waar de cijfers tegenvallen.

Het is werken tussen hoop en vrees: enerzijds wordt het steeds moeilijker de jongeren die dreigen uit te vallen binnenboord te houden nu het 'laaghangende fruit' geplukt is. Anderzijds stimuleert de economische crisis jongeren op school te blijven, nu de werkloosheid nijpend is geworden. Filosoferen over die zaken levert echter niet veel op, vinden betrokkenen. 'Kijk met een open en nieuwsgierige blik naar hoe anderen successen behalen', luidt het devies.

Op schoolniveau

RMC-coördinator Arjan Zwaan van Zuid-Holland Zuid gelooft in contact met de leerlingen en scholen en niet in zwaar opgetuigde structuren. Dat is minder vanzelfsprekend dan het lijkt. Er is in de afgelopen jaren geïnvesteerd in Bureau Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten (BLVS) waardoor beter op schoolniveau geopereerd kan worden. 'We richten ons op de school en op de leerlingen die daar

ingeschreven zijn. Wij zijn inmiddels herkenbaar voor scholen en gericht op effect.' Het effectief en efficiënt werken is een belangrijk bestuurlijk thema in Zuid-Holland Zuid. Sinds 1 januari 2013 vormt BLVS met de GGD de nieuwe Dienst Gezondheid en Jeugd ZHZ. Die dienst heeft te maken met achttien wethouders, terwijl men voorheen in de regio om de tafel moest met in totaal honderd bestuurders. De term *bestuurlijke spaghetti* was op zijn plaats.'

Pittige gesprekken

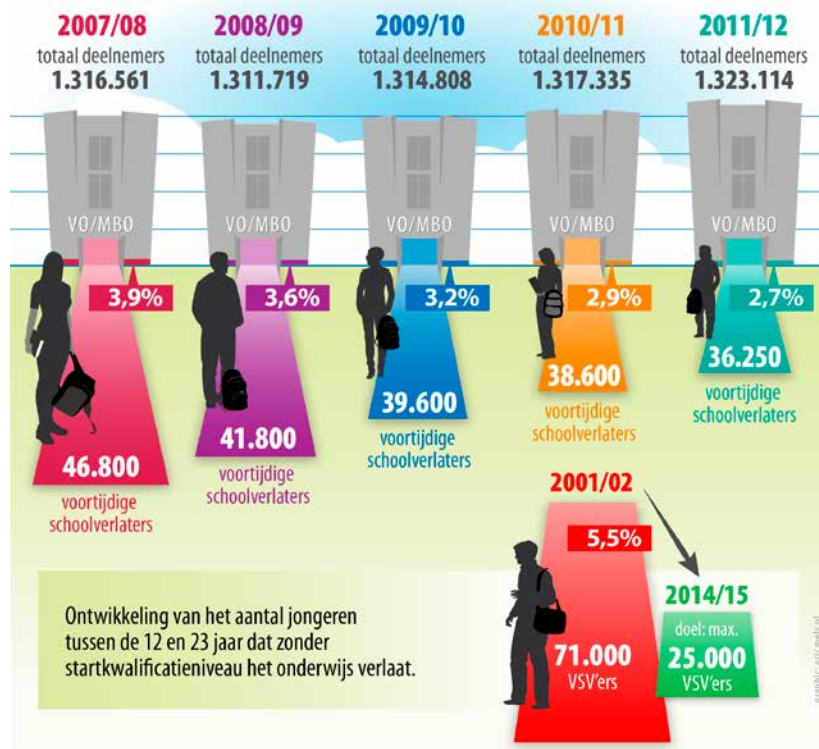
Met een gemiddeld VSV-percentage van 3,3 is RMC-regio Zuid-Holland-Zuid middenmoter. Er zijn twee ROC's actief in de regio, waarvan het ROC Da Vinci met 8,8 procent VSV'ers relatief hoog scoort en het Wellant College met 10 procent zelfs tot de bovcategorie behoort, in negatieve zin wel te verstaan. Zwaan kan geen algemene verklaring geven waarom de uitval zo hoog uitpakt. 'En ik heb ook geen zin om met de vinger naar het onderwijs te wijzen. We hebben pittige gesprekken met iedereen die verantwoordelijk is in de regio, ook met de twee ROC's. Het valt wel op dat het vaak gaat om jongeren van buiten de regio en dat er een stijging bij enkele VO-scholen is te zien. Daar gaan we mee aan de slag.'

Al concludeert Zwaan dat de ROC's nog stappen moeten maken, cijfers zeggen volgens hem niet alles. 'Naar aanleiding van de opvallende uitval in het eerste jaar van het mbo is ons RMC samen met OCV daarover met de scholen in gesprek gegaan. We spraken af dat de VO-school aan de kinderen die uitvallen vraagt wat de reden daarvoor is. Dat gaat goed, men krijgt

'We hebben goud in handen'

scherper in de gaten wat er loos is, maar dat zal niet snel in de cijfers te zien zijn. Het is positief dat het voortgezet onderwijs zich ook binnen samenwerkingsverbanden organiseert, waardoor de VSV-aanpak sterker geborgd wordt. Zwaan richt zich daarnaast op allianties die ondersteunend zijn. 'Namens de gemeenten brengen wij vertegenwoordigers uit het onderwijs samen met werkgevers en zorgverleners.'

Voortijdige schoolverlaters

Terloopse gesprekjes

Dat doen ook het Friesland College en de RMC-regio Friesland Noord. Hulpverleners worden daar letterlijk de school in gehaald in het kader van het project *School als werkplaats*. Sinds twee jaar werken hulpverleners van eerste- en tweedelijnsvoorzieningen een aanzienlijk deel van hun tijd op school met leerlingen van niveau 2. Zij bereikten de afgelopen jaren ongeveer 700 leerlingen; bij 500 van hen bestaat het contact uit gesprekjes op de gang of in de kantine. 'Juist die terloopse gesprekjes zijn de kracht van het project', zegt projectleider Liesbeth Buijs. 'Veel ellende wordt op die manier voorkomen.' Met 200 deelnemers worden uitgebreide opleidingsgerichte gesprekken gevoerd. De grote meerderheid van de leerlingen, 88 procent, is zodanig geholpen dat zij de draad op school weer oppakt; 11 procent wordt doorverwezen naar de tweedelijnsvoorzieningen en met slechts 1 procent lukt niets. Dat is al twee jaar lang het constante cijfer; een mooi resultaat.'

Jeugdzorginstellingen sorteren hiermee voor op de ingrijpende veranderingen die staan te gebeuren bij de decentralisatie van de Jeugdzorg. Buijs: 'De eilandjes verdwijnen, iedereen werkt in de school, vindt elkaar en dat betekent korte lijnen. Hulpverleners vinden het plezierig om ook leerlingen in hun eigen kracht te zien en niet alleen leerlingen met problemen, terwijl docenten het op prijs stellen met andere professionals een tijdje op te lopen. Cursisten vinden het prettig met iemand te spreken die niet aan de school verbonden is. 'Tegen een docent kan je niet zeggen: ik heb vandaag geen zin in school', zegt leerling Sylvia in een promotiefilmpje. 'Tegen Johannes kan je dat wel zeggen en dan motiveert hij je lekker. Een docent zegt 'ja je moet'. Dat motiveert niet.'

Maatschappelijke opbrengst

Ook voor de niveaus 3 en 4 zou de methodiek van *School als werkplaats* kunnen renderen. RMC-coördinator Friesland Noord en VSV-regiocoördinator Baukje de Jager: 'De uitval is daar hoger, maar

omdat het om minder leerlingen gaat, is het totaalpercentage juist lager. Van het ministerie moeten we specifiek op deze groep inzetten. In het nieuwe convenant is voorzien in een uitbreiding van de *School als werkplaats* naar 3 en 4, bekostigd vanuit de beschikbare regionale middelen.' Het Nederlands Jeugd-instituut (NJI) deed onderzoek naar de kosten en baten. Conclusie: de maatschappelijke opbrengst is tien maal groter dan de investering.

Zoals vrijwel alle ROC's kent het Friesland College zorgadviesteams, een zorgcoördinator en docenten die oog hebben voor eventuele problemen van cursisten. De mensen voor de klas heten er docent-coach en zijn aanspreekbaar op leerlingen die stuklopen. 'De meeste docent-coaches ervaren opluchting dat iemand met hen meedenkt', merkt Baukje de Jager op. 'Het bestuur van het Friesland College is zeer steunend: leerlingen worden niet meer zomaar uitgeschreven, automatisch wordt de vraag gesteld of wel alles is ingezet.'

Toch is niet 1 op 1 aan te tonen dat het project *School als werkplaats* leidt tot een afname van voortijdig schoolverlaten. Een cohorten-onderzoek van het project zelf is hoopgevend, maar, zegt projectleider Buijs, je hebt officiële cijfers nodig. Hoewel die de zaak er ook niet altijd duidelijker op maken. De RMC-coördinator: 'Gisteren ontdekten we, dat van de 602 VSV'ers op het Friesland College er op de teldatum 122 wel degelijk elders stonden ingeschreven. Cijfers zeggen kennelijk ook weer niet alles.'

Ontdekken wat bekend is

Het beeld kan per regio afwijken van landelijke gemiddelden, maar overal worden vorderingen gemaakt op het terrein van VSV. Of het nu gaat om maatregelen om de overstap van vmbo naar het mbo te verbeteren of om hulpverleners in school te laten werken, er gebeurt

iets en het voortijdig schoolverlaten loopt terug. Toch blijft het jammer dat de winst van een project meestal niet te bewijzen is.

'Cijfers vertellen inderdaad maar een deel van het verhaal', vindt Henk Loof. Hij is behalve RMC-coördinator van het RBL Zeeuws-Vlaanderen ook bestuurslid van Ingrado en binnen het bestuur aanspreekpunt als het gaat om voortijdig schoolverlaten. Namens de drie Zeeuwse RBL's onderhandelt hij over de VSV-convenanten. Hoe je te weten komt of wat je doet ook voldoende opbrengt, is volgens Loof niet eenvoudig. 'Het sleutelwoord is: nieuwsgierigheid. Toen wij in Zeeland merkten dat onze aanpak van VSV'ers bij 18-plussers niet bijster effectief was, hebben we een voorbeeld genomen aan Rotterdam en Amsterdam. Nu spreken we ook 18+-leerlingen aan die zestien uur of meer in de maand verzuimen. We zijn er daardoor veel vroeger bij. Waar ik in geloof is: implementeer wat werkt. Sinds twee jaar bouwt Ingrado daarvoor aan een instrument: het VSV Kompas. Als ik iets wil toepassen, kijk ik naar de ervaringen van een andere regio. De crux is te ontdekken wat al bekend is, in plaats van het wiel willen uitvinden.'

Langzamerhand raakt het VSV Kompas gevuld. Het is een web-based applicatie, waar RMC-coördinatoren op kunnen inloggen

'Kijk met een open en nieuwsgierige blik naar hoe anderen successen behalen'

om er alles te vinden over maatregelen (bijvoorbeeld uit de VSV-convenanten). De coördinatoren kunnen resultaten in de eigen en andere regio's vergelijken én inspiratie opdoen. Het VSV Kompas bundelt de data en plannen voor verzuim en VSV. De vergelijking die het Kompas tussen regio's kan maken helpt een RMC keuzes te maken en data te duiden. 'De eerste resultaten overziend, denk ik dat we hiermee goud in handen hebben', aldus Loof.

Meer informatie

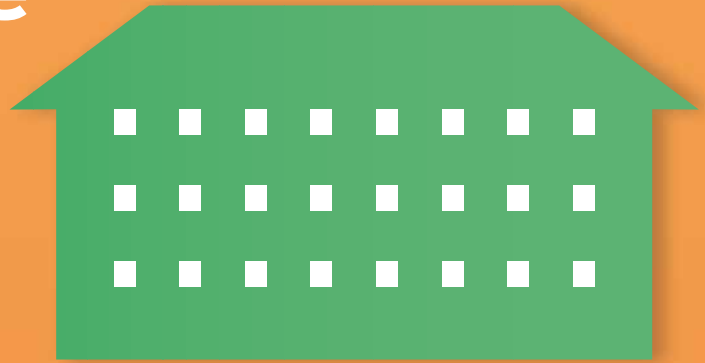
- In Ingrado Magazine nr. 17 staat onder de titel *Op zoek naar het verhaal achter de cijfers* een artikel over het VSV Kompas.
- Op pagina 16 een artikel over de samenwerking tussen onderwijs en zorg in een ander deel van Friesland.
- Het NJI-onderzoek en verdere informatie is verkrijgbaar via de projectleider: l.buijs@fcroc.nl.
- De drie Zeeuwse RBL's hebben een gemeenschappelijke website: www.lereninzeeland.nl.

Praktijkles op het Frieslandcollege

Strafrechtelijke aanpak schoolverzuim

Halt- straf geeft spijbelaar net dát zetje

Tekst: Yolenthe van der Ree | Illustratie: Welmoet de Graaf

In de Strafrechtelijke aanpak schoolverzuim is voor Halt een duidelijke rol weggelegd: *Na verwijzing door de leerplichtambtenaar (BOA), met instemming van het OM, naar Halt, is het Bureau Halt verantwoordelijk voor het uitvoeren van de Halt-afdoening, die de leerling opgelegd heeft gekregen.* Vanuit de behoefte aan een aanpak die echte gedragsverandering bij jongeren bewerkstelligt, heeft Halt nieuwe leeropdrachten ontwikkeld. Hierin wordt rekening gehouden met het niveau en de achtergronden van de jongere. Deze nieuwe aanpak is *evidence based* en kwam tot stand in samenwerking met Plato, dat verbonden is aan de Universiteit Leiden.

Eric Wiersma is beleidsadviseur bij wat voorheen Halt Nederland heette. Na de reorganisatie is Halt één organisatie bestaande uit 10 regio's (in aansluiting op de gerechtelijke kaart en de 10 politieregio's), die worden aangestuurd door vier regiomanagers. 'We zijn heel blij met onze plek in de Strafrechtelijke aanpak schoolverzuim (SAS). Schoolverzuim is een belangrijke risicofactor voor criminaliteit. Hoe eerder je erbij bent, hoe beter het is. Wij hebben de jongeren dan ook het liefst zo vroeg mogelijk, dus voordat het schoolverzuim echt problematisch wordt.'

Traject

Ook Iwan Vis, leerplichtambtenaar bij Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland, is blij met de SAS en met de Halt-straft als stok achter de deur. 'Als leerplichtambtenaar doorloop je een heel traject met een leerling. De inspanningen zijn erop gericht het verzuim te laten stoppen, de leerling te doordringen van nut en noodzaak van onderwijs. Vaak lukt dat, soms ook niet. Afhankelijk van de achtergrond van het verzuim, verwijst je een leerling door naar Halt, naar hulpverlening of naar het OM. Een jongere die veel problemen aan z'n hoofd heeft, moet daar eerst mee aan de slag. Is dat niet aan de hand, dan komt Halt in beeld.'

Vanaf 9 uur verzuim of vanaf 12 keer te laat komen, kan de leerplichtambtenaar een jongere met een mini-PV doorverwijzen naar Halt. Het maximum verzuim om voor een Halt-straft in aanmerking te komen, is 60 uur of 60 keer te laat komen. Aan de leerplichtambtenaar om te beslissen wat het geëigende moment is. Voor Iwan Vis is het meestal niet moeilijk dat moment te bepalen. 'In sommige gevallen verwijst ik al snel door naar Halt, bijvoorbeeld een leerling met wie verder niet veel aan de hand is, maar die er gewoon een potje van maakt. Bij zo'n jongere kan de Halt-straft net het zetje geven dat hij of zij nodig heeft om school weer serieus te nemen. Maar een jongere die thuis problemen heeft, verwijst ik pas in een veel later stadium door. Als verwijzing überhaupt al aan de orde komt.'

Achtergronden

Want jongeren met zware onderliggende problematiek komen niet in aanmerking voor een Halt-straft. Nu is het de vraag of die problematiek altijd aan het licht komt in het traject dat leerplicht met een jongere doorloopt. Peter van der Spek is Haltmedewerker en een van degenen die met notoire spijbelaars aan de gang gaat. 'In het startgesprek dat we met een jongere hebben, onderzoeken we de achtergronden van het verzuimgedrag. Vaak blijkt er dan meer aan de hand dan bij aanvang leek. Ik denk dat jongeren het soms toch moeilijk vinden bij leerplicht het achterste van hun tong te laten zien. Als er sprake is van achterliggende problemen wordt er parallel aan het traject bij ons, een hulpverleningstraject gestart.'

De duur van de Halt-straft is afhankelijk van de ernst van het verzuim. Het maximum is 20 uur. Het traject start met een afdoeningsvoorstel waar de jongere, zijn ouders en de Halt-medewerker hun handtekening onder zetten. Na het startgesprek volgen de leeropdrachten, het vervolgggesprek, excuus aanbieden, vervolggopdrachten en het eindgesprek. Met behulp van filmpjes en opdrachten wordt vastgesteld welk type spijbelaar de jongeren is, of hij zich verantwoordelijk voelt voor het schoolverzuim en voor de oplossing. Daar wordt op gereflecteerd in het vervolgggesprek en in de vervolggopdrachten wordt rekening gehouden met niveau, houding en achtergronden van de betreffende jongere. Opdrachten als *Oriëntatie op je toekomst* en de opdracht om het excuusgesprek voor te bereiden zijn er op verschillende niveaus. De werkopdracht die ook deel uitmaakt van de afdoening is soms lastig te organiseren, zegt van der Spek. 'Want wat is nu een geschikte, leerzame werkopdracht voor een spijbelaar? Wat leert hij van koffie rondbrengen in een verzorgingshuis? In zo'n geval zetten we in op afspraken nakomen en op tijd komen. Maar we zijn altijd op zoek naar klussen die passen bij het 'vergrijp'.'

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Als Iwan Vis een jongere met een mini-PV naar Halt heeft doorgestuurd, is er nog één keer contact. 'Ik krijg te horen dat Halt met een jongere aan de slag gaat en vaak blijft het daarbij. Dat is soms wel onbevredigend. Ik wil graag weten hoe het met een jongere gaat, maar meestal hoor ik pas weer wat als hij of zij opnieuw de fout in gaat. Ik zou liever zien dat het totale traject een gezamenlijke verantwoordelijkheid is en dat er meer overleg zou zijn over een jongere.'

Eric Wiersma beaamt dat overleg over een jongere wenselijk is en weet dat er in veel gevallen vaker dan één keer contact is. 'Een persoonlijke terugkoppeling en weten hoe het de jongere vergaat na de aanpak van Halt is erg belangrijk, maar helaas lopen we hier aan tegen formatieve en dus financiële grenzen. Gelukkig kunnen we nu, ruim een jaar na de invoering van de nieuwe aanpak, wel vaststellen dat jongeren en ouders te spreken zijn over onze werkwijze. Echt onderzoek, feiten en cijfers komen nog, maar de geluiden zijn positief.'

'In leeropdrachten wordt rekening gehouden met niveau en achtergronden van de jongere'

10 vragen aan...

Sander Dekker, Staatssecretaris van OCW

A portrait of Sander Dekker, a man with curly reddish-brown hair and glasses, wearing a dark suit, white shirt, and orange tie. He is smiling slightly and looking towards the camera. The background is a blurred outdoor setting with a metal railing and greenery.

‘Schooluitval kent
zelden één oorzaak’

1. Wat is uw grootste uitdaging als staatssecretaris van OCW?

'Ons onderwijs doet het gemiddeld genomen goed. Op één punt zijn we zelfs wereldkampioen: ervoor zorgen dat onze kwetsbare leerlingen niet door het ijs zakken – en daar dragen de leerplichtambtenaren aan bij. Maar onze beste leerlingen presteren onder de maat. Bij de top laten we talent onbenut. Dat is doodzonde. Ik wil dat uiteindelijk ieder kind in staat wordt gesteld het maximale uit zichzelf te halen.'

2. Wat is uw persoonlijke ervaring met het werkterrein van onze leden; leerplicht en RMC

'Ik vind handhaving van de leerplicht enorm belangrijk. Als Wethouder van Onderwijs in Den Haag hamerde ik steeds op een strikte en consequente lijn van onze leerplichtambtenaren. Door onmiddellijk op te treden bij verzuim en spijbelen, kunnen we schooluitval en thuiszitters vaak voorkomen. Je ziet dat handhaving hier dus ook een soort van preventie is. In vier jaar tijd hebben we het aantal uitvallers in Den Haag destijds gehalveerd.'

3. Lukt het om meer jongeren een startkwalificatie te laten halen?

'Ja, vooral mbo-scholen hebben de afgelopen jaren succes geboekt. Daar gaat inmiddels minder dan zeven procent van de leerlingen zonder diploma van school. In het voortgezet onderwijs halen bijna alle leerlingen een diploma. In Europa lopen we hiermee voorop. Maar we willen dat nog meer jongeren hun startkwalificatie halen. Want een diploma betekent nou eenmaal een sterkere positie op de arbeidsmarkt en daardoor minder kans dat een jongere werkloos blijft of in de criminaliteit belandt.'

4. Wat gaat u doen om het aantal jongeren dat zonder diploma de school verlaat nog verder terug te dringen?

'Scholen, gemeenten, rijk, samen moeten we aan de slag. Schooluitval kent zelden één oorzaak. De ene jongere stopt omdat het niet lukt een leerwerkplek te vinden, de ander kampt met verslaving, schulden of heeft een strafblad. Ook in het voortgezet onderwijs blijft actie nodig, want privé- en leerproblemen van mbo'ers zijn hier vaak al zichtbaar. Goede loopbaanoriëntatie en adequate begeleiding zijn cruciaal. Spijbelen is dé voorbode van uitval. Ik vind daarom dat scholen bij spijbelen direct moeten optreden.'

5. Wat is uw grootste uitdaging op het terrein van leerplicht?

'Ik vind dat het aantal thuiszitters naar beneden moet. Ieder kind hoort gewoon op school te zitten. Als een kind onverhoopt thuis komt te zitten, wil ik dat er snel een oplossing wordt gevonden. Scholen, leerplichtambtenaren, onderwijsconsulenten en het ministerie moeten hierin hun verantwoordelijkheid nemen.'

6. Welke rol ziet u voor leerplicht bij passend onderwijs?

'De leerplichtambtenaar heeft hier een wezenlijke rol. Hij signaleert het verzuim en rapporteert richting de inspectie. En hij kan bemiddelen bij problemen tussen ouders, leerlingen en schooldirectie. Als een kind dat extra zorg nodig heeft, thuiszit, kan de leerplichtambtenaar helpen bij het zoeken naar mogelijke scholen.'

7. Hoe ziet u de leerplicht en de RMC-functie in de toekomst?

'Zoals ik al zei, vind ik handhaving van de leerplicht en direct optreden bij verzuim heel erg belangrijk. Hierin speelt de leerplichtambtenaar een cruciale rol. RMC heeft op haar beurt veel aan de informatie die de leerplichtambtenaar kan bieden over jongeren. Samen kunnen ze problemen en trends signaleren en aanpakken.'

8. Uit echo-onderzoek blijkt dat curatief VSV-beleid ertoe leidt dat voortijdig schoolverlaters terugkeren naar school. Hoe sluit dit aan op de preventieve aanpak van de VSV-convenanten?

'We willen allereerst voorkomen dat jongeren zonder diploma van school gaan. Dat betekent niet dat de aandacht voor de curatieve aanpak op de tweede plaats mag komen. Als een jongere eenmaal uitgevallen is, moet met de jongere en de ouders zo snel mogelijk een oplossing worden gevonden voor terugkeer naar de schoolbanken. Daarbij zijn andere oplossingen mogelijk, zoals een baan met opleidingsmogelijkheden. Zo willen sommige jongeren even werkervaring opdoen in plaats van naar school gaan. Soms heeft een jonge vrouw tijdelijk de zorg voor een kind. Aan ons de taak om jongeren duidelijk te informeren over de mogelijkheden om alsnog een diploma te halen.'

9. Hoe heilig is het schoolgebouw? Kan onderwijs ook elders plaatsvinden?

'Kinderen horen in principe op school. Dan is ook effectief toezicht mogelijk op kwaliteit. In ben uitermate terughoudend over vormen van onderwijs waarbij deze randvoorwaarden niet kunnen worden gewaarborgd.'

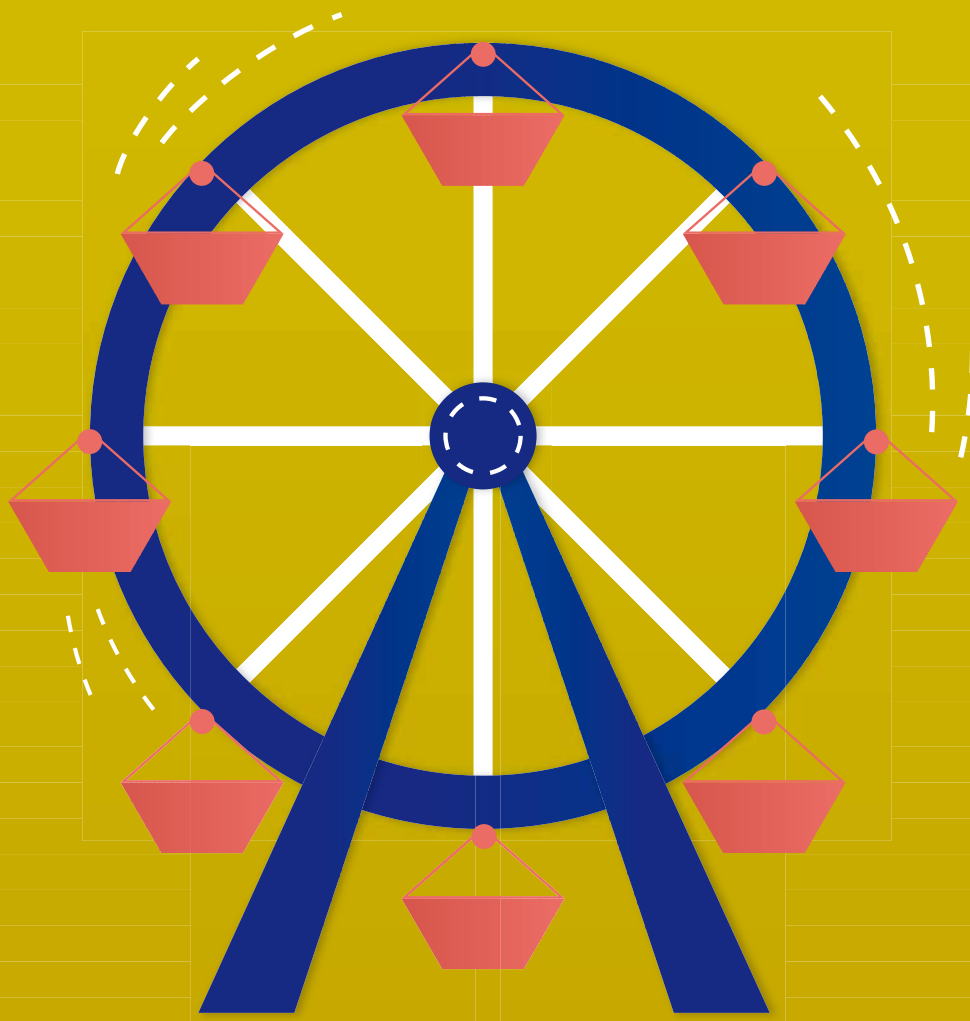
10. Wat zou u Ingrado of onze leden willen meegeven of vragen?

'Allereerst bedank ik alle leerplichtambtenaren voor hun tomeloze inzet, want het is voor het onderwijs een wezenlijke taak. Ik vraag daarnaast alle leerplichtambtenaren om een eenduidige toepassing en handhaving van de leerplicht. Het verbaast mij dat scholen en ouders soms verschillende signalen krijgen. In de ene gemeente gaat het soms ook weer anders dan in de andere. Ingrado kan een belangrijke rol spelen bij onderlinge afstemming.'

Niemand staat meer alleen

Het tempo waarin de afspraak voor dit artikel tot stand kwam, is exemplarisch voor de werkwijze in de regio Friese Wouden. Je belt met één persoon, in dit geval RMC-coördinator Karin Kooijman, en binnen een dag heb je een afspraak met nog zeven anderen. Binnen *Zorgspoor* werk dat net zo. Binnen dit samenwerkingsmodel zorgen de acht gemeentes in de regio en onderwijsinstellingen dat geen tijd verloren gaat bij de aanpak van zorgleerlingen. En er is grote eensgezindheid over hoe de zorg eruit moet zien. Korte lijnen, vertrouwen en een ongelooflijke *drive* van alle professionals tekenen het succes.

Tekst: Yolenthe van der Ree | Illustratie: Welmoet de Graaf

Aan tafel zitten naast RMC-coördinator Karin Kooijman, RMC-trajectbegeleider Johan Feenstra, leerplichtambtenaar primair en voortgezet onderwijs Anja Binnema, leerplichtambtenaar mbo Arlette de Graaf, vertrouwenspersoon van het Linde College, Joke Olistagers, CJG-procescoördinator Regina Ponne en Anke de Vries, beleidsmedewerker Zorg voor de jeugd/CJG en Volksgezondheid, gemeente Smallingerland. Bijna allen werkzaam in de gemeente Weststellingwerf en sommigen ook andere gemeentes in de regio Friese Wouden.

Joke Olistagers en Regina Ponne

Brandbrief

Hier zit een club mensen die elkaar vaak ziet en spreekt. Als met één mond geven ze antwoord op sommige vragen. Waarom het *Zorgspoor* is ingericht bijvoorbeeld. 'Omdat het logisch is.' Scholen voorzagen een probleem aangezien elke gemeente een eigen CJG ging optuigen. Zij waren bang dat zij voor hun zorgleerlingen, die uit verschillende gemeentes komen, afspraken met al die verschillende CJG's zouden moeten maken. De scholen schreven een 'brandbrief' naar Smallingerland, de contactgemeente, waarin zij aandrongen op uniformiteit. Het RMC heeft vervolgens projectgeld vrijgemaakt om aansluitingen te zoeken. Daarnaast liep iedereen aan tegen de situatie waarin enerzijds vaak onduidelijk was wie met een casus aan de slag ging en anderzijds meerdere partijen zich met dezelfde casus bezighielden. Een probleem dat deels veroorzaakt werd door de schaal van de regio: acht kleine gemeentes met veel grensverkeer met name van schoolgaande jongeren. Wie was nu verantwoordelijk als een jongere uit gemeente X op school in gemeente Y in problemen kwam? Die onduidelijkheid is in *Zorgspoor* als eerste getackeld. Wordt een probleem op school gesignaleerd, door school, leerplicht of RMC, dan is het een schoolprobleem en gaat het CJG uit de *schoolgemeente* ermee aan de slag. Gaat er achter het probleem van die leerling echter een gezinsprobleem schuil, dan komt het CJG uit de *woongemeente* in actie.

CJG-tafel

In het CJG werken Jeugdgezondheidszorg, (school)maatschappelijk werk, MEE, bureau jeugdzorg, onderwijs (primair en voortgezet), jongerenwerk, politie,

Anja Binnema en Arlette de Graaf

verslavingszorg, Fier Fryslân, leerplicht en RMC nauw samen. Elke vier weken is er een 'CJG-tafel' waar alle partijen aanschuiven en waar probleemgevallen besproken worden. Aan diezelfde tafel wordt direct een casusregisseur aangewezen en een zorgspoor uitgezet. Aan het eind van de vergadering weet iedereen wat hem of haar te doen staat en start onmiddellijk het traject voor de jongere of het gezin. Uitgangspunt: je wilt met elkaar het beste voor dat kind. Zo voorzag leerplichtambtenaar Arlette de Graaf een probleem met een leerling die na detentie weer naar school moest. De Graaf: 'Deze jongen had vastgezet voor criminele activiteiten en was nu weer vrij met enkelbandje. Hij moest naar school en uit onderzoek bleek dat hij veel meer aan zou kunnen dan het mbo-niveau 1 waar hij inmiddels gestart was. Hij wilde graag naar school, maar had meer uitdaging nodig dan het mbo-1 hem kon bieden.'

'Leerplicht en RMC komen weer toe aan het werk waarvoor ze zijn aangenomen'

Terugplaatsing naar het vmbo om alsnog een VO-diploma te halen, leek me vragen om nieuwe moeilijkheden. Ik heb hem dus ingebracht aan de 'tafel'. Daar was iedereen het erover eens dat deze jongen een nieuwe kans moest krijgen en dat er dus een oplossing moest komen.' CJG-coördinator Regina Ponne: 'Zo'n jongen moet je niet laten vastlopen in het systeem, dan weet je zeker dat je hem kwijtraakt. Het VAVO zou een oplossing kunnen zijn, maar dan moest er wel een VO-school bereid zijn hem als leerling in te schrijven.' En gelukkig zat ook Joke Olistagers aan tafel die net als de anderen van mening was dat deze jongen een kans verdiende. Olistagers: 'Administratief moet een VAVO-leerling namelijk een thuisbasis hebben op een VO-school terwijl hij onderwijs volgt op een andere school. Ik heb diezelfde middag mijn directie ervan kunnen overtuigen dat wij die inschrijving voor onze rekening moesten nemen. Zo gezegd zo gedaan; deze leerling zit nu op het VAVO.'

'Het is een enorme opluchting dat ik er niet meer alleen voorsta', zegt De Graaf. 'In de oude situatie zou ik weken met deze jongen hebben moeten leuren. En dan was het nog maar de vraag of het gelukt was een goede plek voor hem te vinden.' 'Dat is de kracht van *Zorgspoor*', zegt Olislagers. 'We denken in oplossingen. Ieder kind heeft recht op een plek waar hij zich kan ontwikkelen.'

'Uitgangspunt: je wilt met elkaar het beste voor dat kind'

Leerplicht en RMC

Bovenstaand voorbeeld laat zien dat de leerplichtambtenaar binnen het *Zorgspoor* ruim voor het verzuim in beeld komt. Het signaleren van problemen en daarmee het voorkomen van verzuim is minstens zo belangrijk als het reageren op verzuim. Voor de RMC-trajectbegeleider heeft *Zorgspoor* misschien wel de grootste verandering gebracht, zegt Karin Kooijman. 'Voor 18+ was er totaal geen samenhang. Veel instanties die elk op hun eigen terrein werkzaam waren, weinig tot geen onderling contact, geen uniforme afspraken, niks. Met elke VSV'er moest je opnieuw het wiel uitvinden. Nu maken de trajectbegeleiders deel uit van een team van professionals en is ook hun zorg een gedeelde zorg.' En dat voelt goed, zegt trajectbegeleider Johan Feenstra. 'Voorheen deed ik mijn werk alleen, nu zijn we samen. En het werkt: we hebben jongeren veel meer te bieden. Zij merken ook dat er echt wordt samengewerkt. En groot voordeel is ook: je kunt elkaar aanspreken op de afspraken die gemaakt zijn.'

Kooijman: 'De samenwerking in *Zorgspoor* zorgt er ook voor dat de leerplichtambtenaar en de RMC-trajectbegeleider weer toekomen aan het werk waarvoor ze zijn aangenomen: zorgen dat de leerling naar school gaat en een startkwalificatie haalt. Voorheen waren zij veel tijd kwijt met de zorgcoördinatie en was het verloop van een traject afhankelijk van met wie ze toevallig contact hadden. Nu wordt de zorg hen onmiddellijk uit handen genomen en weten zij zeker dat er een oplossing komt.'

Uniformiteit

Een samenwerking als in *Zorgspoor* start met het op beleidsniveau maken van afspraken over uniforme werkprocessen. Karin Kooijman en haar collega van Zorg en Jeugd Anke de Vries hebben daar jaren geleden al op ingezet. Kooijman: 'Uitgangspunt was en is: één kind of één gezin, één plan en één contactpersoon. Het is van belang dat de problemen van het kind in relatie tot het gezin, school en de directe omgeving worden bekeken en

opgelost. Het mag niet meer gebeuren dat hetzelfde kind op verschillende plekken besproken wordt. Een uniform werkproces betekent ook dat je elkaars werkwijze kent en elkaar kunt vervangen, dat een traject niet afhankelijk is van toevallig die ene goedwillende professional die aan tafel zit. Voor leerplicht en RMC betekent het onder meer een uniform verzuimprotocol en uniformiteit in de wijze waarop vrijstellingen worden verleend.' Een van de belangrijke afspraken is dat er altijd een zorgcoördinator wordt aangewezen; een functionaris die de regie heeft over een casus. Anke de Vries: 'Wie die regisseur is, is afhankelijk van het onderwerp. Als er een signaal op tafel ligt, wordt gekeken wie er kunnen bijdragen aan de oplossing. En er wordt uitgesproken en vastgelegd wie verantwoordelijk is voor de casus. Maar hier valt nog wel winst te behalen. Want wat houdt die coördinatie van zorg nu precies in? Wat moet je ervoor kennen en kunnen en hoe zorgen we ervoor dat ook de coördinatie volgens een uniforme werkwijze verloopt? Dat zijn de uitdagingen voor de nabije toekomst, ook met het oog op de transitie Jeugdzorg en de invoering van Passend Onderwijs.'

Welke leerpunten heeft *Zorgspoor* tot nu toe nog meer opgeleverd? De Vries: 'Het is belangrijk dat je aan de slag gaat en laat zien wat je doet. Al werkende en met de feedback van anderen kun je bijsturen. En je zult als bestuur, onderwijs en gemeente, faciliteiten beschikbaar moeten stellen. Om te beginnen om de preventieve taak goed op te tuigen. Alle partijen moeten ervan doordrongen zijn dat hoe eerder er ingegrepen wordt, hoe beter het is. En daar vervolgens naar handelen, uiteraard. De instellingen creëren de voorwaarden om *Zorgspoor* mogelijk te maken.'

En als aan de voorwaarden voldaan is, levert samenwerking a la *Zorgspoor* een besparing op. Regina Ponne: 'Je bespaart uren doordat je veel sneller werkt. In plaats van soms vijf partijen is er nu maar één met een casus bezig en professionals doen geen tijdrovend werk meer waarvoor ze niet zijn aangenomen. Deze samenwerking zorgt ervoor dat iedereen z'n eigen werk goed kan doen. In het belang van alle jeugd en alle gezinnen.'

Regina Ponne en Karin Kooijman

Recht op onderwijs vraagt prominente rol van leerplicht

Tekst: Peter Zunneberg | Foto's: Bart Versteeg

Dolf van Veen:

‘Waar het recht op onderwijs wordt uitgehold, mag leerplicht veel preventiever werken’

Al ruim 30 jaar houdt Dolf van Veen zich als pedagoog in verschillende functies bezig met onderwijs, jeugdbeleid en jeugdzorg. Ingrado Magazine sprak met hem over verzuim- en thuiszittersproblematiek en een andere rol voor leerplichtambtenaren.

‘Laten we van scholen plekken maken waar kinderen graag naar toe gaan. Dat lijkt me veel beter dan discussies te voeren over of het begrijpelijk is dat kinderen niet naar school gaan. Ik snap heel goed dat sommige kinderen niet meer naar school willen. Maar je kunt dan niet zeggen dat scholen kennelijk niet de juiste plek zijn voor deze kinderen. Scholen moeten juist hun best doen om iedereen binnen te krijgen. Die pedagogische opdracht is van alle tijden. Scholen zullen een plek moeten zijn waar kinderen gezamenlijk leren om mee te doen aan de samenleving.’

Dolf van Veen past ervoor om sikkeneurig langs de kant te staan en cynisch over het onderwijs te doen. Al bijna dertig jaar houdt hij zich bezig met de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg. Momenteel is Van Veen op dit gebied lector respectievelijk hoofddocent op de lerarenopleiding van de hogescholen Inholland en

‘Ik denk dat we aan het begin staan van een herinrichting van het onderwijslandschap’

Wendesheim en houdt hij zich bezig met passend onderwijs, leerlingenzorg en gedragsvraagstukken. Daarnaast is Van Veen bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Nottingham. Daar onderzoekt hij samen met collega’s leraar- en schooleffectiviteit en kijkt hij onder meer naar wat van school uit de condities zijn die de onderwijscarrière van risicjongeren optimaal kunnen ondersteunen. ‘Maar ook als je niet cynisch naar het onderwijs kijkt, kan het geen kwaad om geregeld de vinger op zere plekken te leggen. Dat lijkt mij bij uitstek ook een taak voor leerplichtambtenaren.’

Verzuimproject

Dolf van Veen herinnert het zich nog goed, het project *Bij de les blijven* waarvan hij tussen 1996 en 2000 in Amsterdam projectleider was. 'Dat was voor mij wel een *eyeopener*. Volgens mij is dat de eerste keer geweest dat er in een stad goed en langdurig gekeken is naar hoe we het verzuimbeleid in scholen serieus konden verbeteren. Daarvoor was er in grote steden wel aandacht voor spijbelen en waren er ook wel spijbelopvangprojecten. Maar dat was vooral vanuit hulpverlening en welzijnswerk georganiseerd. In dit project werd ook het onderwijs, ruim 240 scholen voor basisonderwijs, voortgezet onderwijs, maar ook speciaal onderwijs, betrokken.' Dit was de periode waarin Van Veen zich tevens heel intensief ging bezighouden met schooluitval. 'We hadden vanaf begin jaren negentig daarin twee sporen: leerlingbegeleiding, hoe kunnen we binnen school beter of intensiever begeleiden en signaleren. En het andere spoor was programma's voor spijbelaars, dreigende schoolverlaters en jongeren die al met hun rug naar de school toe stonden. Voor deze laatste groep waren er programma's waarin goede dagactiviteiten werden aangeboden en die zeer succesvol waren. Een aantal van die jongeren ging uiteindelijk aan het werk, maar een groter deel ging terug naar school.'

'Als kinderen zich op school niet gemist voelen, dan heb je een probleem'

Geen verandering

Als Van Veen kijkt naar de huidige situatie, ziet hij dat er eigenlijk weinig veranderd is. 'Je ziet nog steeds aan de ene kant aandacht voor hoe we scholen inrichten en kinderen zo goed mogelijk kunnen begeleiden. Dus goed en uitdagend onderwijs en passende leerlingenzorg en leerlingbegeleiding. Aan de andere kant zie je dat er nog wat meer programma's zijn voor het tegengaan van uitval. Daarbij is meer aandacht gekomen voor preventie en samenwerken met andere professionals en ouders in en om de school.'

Meer aandacht voor leerlingbegeleiding en betere mentoraten zijn volgens Van Veen goede mogelijkheden

om de schoolloopbaan te ondersteunen en om afstroom en voortijdig schoolverlaten tegen te gaan. Als je naar de officiële cijfers kijkt, lijkt dat laatste inderdaad iets terug te lopen. 'Maar het blijft lastig. Als je bijvoorbeeld naar het speciaal onderwijs kijkt, naar kinderen met een verstandelijke beperking en gedragsproblemen, dan kun je vaststellen dat veel van die kinderen nog helemaal niet naar school gaan. En dat geldt vooral voor kinderen die ernstig meervoudig gehandicapt zijn met gedragsproblemen. Ik heb daar nog niet zo lang geleden een advies over geschreven. Je ziet dat relatief veel van die kinderen nog in kinderdagcentra zitten en dat ze mede door het teruglopen van sociaal-medische ondersteuning voor scholen niet meer naar school gaan. Tegelijkertijd zegt leerplicht in Nederland: je moet naar school gaan. En het blijkt dat het in de huidige wet- en regelgeving heel lastig is om leraren naar zo'n zorginstelling te laten gaan, om toch nog een paar uur onderwijs te verzorgen. In de scholen moeten leraren steeds meer medisch optreden, waartoe ze helemaal niet zijn opgeleid. Ik vind dat we in een welvarend land als Nederland op dit terrein nog heel veel kunnen verbeteren, ook in de methodische samenwerking tussen onderwijs en zorg. Door betere samenwerking kunnen we ook, zo bleek uit ons programma onderwijs/zorgarrangementen, nagenoeg alle zogeheten moeilijk plaatsbare leerlingen een plek in het onderwijs geven.'

Registratie

Toen Van Veen met collega's eind jaren negentig in Amsterdam de scholen inging om het verzuim te onder-

zoeken kwam hij uit op cijfers rond de negen procent. 'Zo'n vier procent dagelijks verzuim in het basisonderwijs en ongeveer twaalf procent in het voortgezet onderwijs.' Het is sinds die tijd dat de registratie van verzuim aanmerkelijk verbeterd is. Door die alsmaar betere registratie is het volgens Van Veen moeilijk om de cijfers van toen en nu over verzuim en thuiszitten te vergelijken en op waarde te schatten. 'Het eigenaardige was dat toen we na afloop van dat project van vier jaar nogmaals gingen meten, het verzuim juist was toegenomen. Enerzijds verklaarden we dat destijds uit die verbeterde registratie, maar ook de toenemende lesuitval, dus uitval aan de docentenkant, heeft daar een rol in gespeeld. Zo zag je dat als er op een dag twee lessen uitvielen,

Dolf van Veen

kinderen dan maar de hele dag niet naar school kwamen. Gelukkig was er ook sprake van een betere opvolging van zorgwekkend verzuim.'

Van Veen biecht op dat hij een heel moeizame verhouding met registratie heeft. 'Men roept altijd meten is weten en dat is natuurlijk ook zo. Maar uiteindelijk is registratie een middel. Er zijn scholen die dat heel goed doen, maar er zijn ook scholen die er een rommeltje van maken. Bovendien zagen we dat zestig procent van de scholen de registratie goed voor elkaar had, maar daar vervolgens niets mee deed. Als kinderen zich op school niet gemist voelen, dan heb je een probleem. Zorgwekkend verzuim en bedreigingen van leren en ontwikkeling worden dan niet onderkend.'

'Een school moet heel goed weten waarom leerlingen verzuimen'

Positief

Volgens Van Veen kan een meer positieve benadering wonderen doen. 'Scholen zouden meer kunnen doen aan de bevordering van het positief imago van naar school gaan. Activiteiten van scholen moeten erop gericht zijn vanuit positieve gronden leerlingen in school te halen en te houden. Daarbij kunnen voorspellers voor verzuim een rol spelen. Uit ons onderzoek in Amsterdam bleek dat door te laat komen, lesuitval en leerachterstanden, vooral in het vmbo, de motivatie om naar school te gaan, afneemt. Dus daar kun je als school iets aan doen. Een snelle reactie van scholen op verzuim is belangrijk, omdat je daardoor ziet dat kinderen minder gaan verzuimen. Een school moet dus ook heel goed weten waarom leerlingen verzuimen. Dan kun je daarover ook met ouders en kinderen gaan praten en kijken hoe zij dit kunnen oplossen en of zij daarbij hulp nodig hebben.'

Een van de dingen die in de jaren negentig al aandacht kregen was het versterken van de begeleidende rol van scholen. 'Ik vind dat daar in de lerarenopleidingen weer veel meer aandacht voor moet komen. Als wij in Nederland scholen verantwoordelijk houden voor het geven van onderwijs dan houden we ze daarmee niet alleen verantwoordelijk voor uitdagend onderwijs en een goede instructiekwiteit,

maar ook voor een schoolklimaat dat kinderen omarmt en dat kinderen bindt aan het onderwijs. Zo zou het voor mij moeten zijn: scholen en hun besturen zijn verantwoordelijk voor deelname aan het onderwijs, leerplicht ziet daarop toe en dan mag het stil zijn in Nederland. En dat geldt straks ook voor passend onderwijs, waar scholen en samenwerkingsverbanden verantwoordelijk worden voor alle kinderen in een regio. We kennen in Nederland het recht op onderwijs. Dus scholen moeten het mogelijk maken dat kinderen geregeld school bezoeken. En waar dat recht op onderwijs door scholen nu af en toe verder wordt uitgehouden, mag leerplicht van mij veel preventiever werken.'

Geen bypasses

'Ik denk dat we in Nederland aan het begin staan van een herinrichting van het onderwijslandschap. Waarin we meer kunnen omgaan met verschillen tussen kinderen in het regulier onderwijs, ook op het terrein van de sociaal-emotionele ontwikkeling.' Van Veen heeft daarbij wel zorgen over het speciaal onderwijs. 'We spreken altijd over thuiszitters alsof het een homogene groep is, maar dat is natuurlijk niet zo. Een grote groep van die thuiszitters is aangewezen op het speciaal onderwijs. Daar moeten betere voorzieningen komen en ook meer samenwerking met de brede jeugdzorg.'

'Leerplicht is de advocaat om het maatschappelijk recht op onderwijs af te dwingen'

Daarbij is Van Veen ervan overtuigd dat als we in Nederland echt goed onderwijs gaan aanbieden met aandacht voor de leerling en waar nodig intensieve begeleiding op het gebied van leren, gedrag en onderwijzen in ieder geval het aantal gedragsproblemen bij leerlingen zal afnemen. 'We kunnen niet al het heil verwachten van leerkrachten, maar er zijn voldoende andere professionals in het onderwijs die die leerkrachten kunnen ondersteunen.' Een belangrijke rol daarin ziet hij ook voor leerplicht. 'Ik denk dat wanneer scholen door omringende partijen als jeugdzorg niet voldoende worden gesteund en toegerust om leerlingen binnenboord te houden, dat leerplicht de advocaat is om dat maatschappelijk recht op onderwijs af te dwingen. Leerplicht

kan daarmee scholen dwingen tot verbeteringen en gemeenten aanzetten om scholen waar nodig of gewenst beter te ondersteunen. Dat is beter dan het creëren van allerlei *bypasses* en noodverbanden en een leger nieuwe functionarissen om leerlingen "weer op een traject te krijgen".'

Centrale rol

Volgens Van Veen is leerplicht nog te veel gericht op handhaven, waar ze preventiever en schoolgericht zouden kunnen werken. Nu al ziet hij dat in sommige regio's leerplicht slagvaardig reageert op de bronnen van verzuim en gesignaleerde bedreigingen voor leren en ontwikkeling. 'Ik vind de rol van de leerplichtambtenaar als kennisdrager in een zorgteam, waar de schoolarts, jeugdhulpverlening en indien gewenst de politie, bij elkaar komen, ongelofelijk belangrijk. Daar kun je meteen actie ondernemen, maar ook kun je informatie delen van meer preventieve aard. Ik heb niet het idee dat dat al overal even goed gebeurt. Dus bijvoorbeeld in de opleiding van leerplichtambtenaren zou het benutten van zorgteams en zorgadviesteams voor preventief werken meer benadrukt kunnen worden. Leerplicht zal ook meer de bewaker van het maatschappelijk belang van goed onderwijs moeten worden. Dus niet alleen opletten of kinderen naar school gaan, maar ook in de gaten houden of scholen hun afspraken nakomen. Gemeenten krijgen in de toekomst op het terrein van jeugdzorg steeds meer verantwoordelijkheden. Ook waar het gaat om de ondersteuning van de zorgstructuur van scholen worden gemeenten belangrijker. Leerplicht zit dicht bij die gemeenten, dus ik denk dat ze daar steeds belangrijker worden om zaken onder de aandacht te brengen. Zo kan leerplicht van gemeenten vragen om scholen in staat te stellen om passend onderwijs te geven.'

Met die centrale rol voor leerplicht denkt Van Veen dat het recht op onderwijs zoals we dat in Nederland kennen, beter waargemaakt kan worden. 'Ik vind het recht op onderwijs een heel belangrijk recht en dat verdient onze uiterste inspanning. Nog altijd zijn er kinderen die thuis zitten of in de zorginstelling, die hun thuis is, en aan wie geen onderwijs wordt gegeven. Daar hebben we nog heel veel te doen.'

Bart van Kessel: 'Positionering leerplicht bepalend voor imago'

Op 1 augustus 2014 moet passend onderwijs een feit zijn. Het recht op onderwijs lijkt daarmee afgedwongen. Samenwerkingsverbanden van scholen, schoolbesturen en gemeentebesturen worden verantwoordelijk voor onderwijs aan alle kinderen in hun regio. Tot die tijd – en misschien wel langer – blijft Bart van Kessel zich met Gedragswerk inzetten voor thuiszittende leerlingen.

Noem hem breekijzer, noem hem oliemannetje, Bart van Kessel, projectleider bij Gedragswerk maakt het niet uit. Beide zijn wat hem betreft van toepassing. 'Wat je vaak ziet is dat het overleg rond thuiszittende leerlingen met allerlei betrokken partijen muurvast zit. Wij willen ons juist voor die leerling inzetten, we geven hem weer een naam. En dus breken we het overleg open of we zorgen voor wat smering waarmee het overleg soepeler gaat draaien.'

In het belang van het kind

Vaak zijn het ouders of scholen die Gedragswerk inschakelen, maar in principe kan elke betrokken partij aan Van Kessel vragen of hij of een van zijn mensen zich met een probleem wil bemoeien. 'We bekijken dan de situatie en beslissen vervolgens wie we erop afsturen. Is er behoefte aan een botte bijl, dan sturen we een botte bijl. Is er behoefte aan fluwelen handschoenen, dan hebben we die ook in huis. We werken elke keer anders en uiteindelijk proberen we als onafhankelijke alle partijen een oplossing te laten treffen die het meest in het belang van het kind is.' Op die manier bereikt Gedragswerk dat jaarlijks tientallen kinderen terug naar school gaan of dat er een andere goede oplossing komt.

'Wij geven de leerling weer een naam'

Van Kessel herkent het probleem van veel leerplichtambtenaren. 'De meeste ouders komen nooit met hen in aanraking. Maar gebeurt het dan toch, omdat bijvoorbeeld door een echtscheiding problemen zijn ontstaan, dan gaan alle alarmbellen rinkelen.' De leerplichtambtenaar wordt gezien als handhaver van de wet en is in die zin bijna direct de tegenpartij. Volgens Van Kessel is dat simpel te verhelpen. 'Goede voorlichting over wat een leerplichtambtenaar kan betekenen en dat zijn eerste prioriteit ligt bij het recht op onderwijs voor ieder kind, is daarbij heel belangrijk.'

Momenteel geeft Gedragswerk een training aan leerplichtambtenaren in de regio Eindhoven, Helmond, Peelland, Kempenland. 'Die training is erop gericht dat leerplichtambtenaren zich bijvoorbeeld in zorgadvies-teams beter weten te positioneren. Dat helpt hen aan een heel ander imago. Ze zien zichzelf al langer niet meer als handhaver van de wet, maar als intermediair die tussen alle partijen door zoekt naar de beste oplossing voor een kind. Maar ouders hebben vaak nog wel het oude beeld.'

Nieuwe aanpak Raad voor de Kinderbescherming

Zorg is vaak beter dan straf

Soms gaan achter schoolverzuim ernstige (gezins)problemen schuil. In plaats van straf verdienen deze jeugdigen zorg. De Raad voor de Kinderbescherming ontwikkelde een nieuwe aanpak die recht doet aan de aard van schoolverzuim. Goede samenwerking en informatie-uitwisseling in de keten staan daarbij centraal.

Jaarlijks ontvangt de Raad voor de Kinderbescherming vijfduizend processen-verbaal van leerplichtambtenaren voor jeugdigen die langdurig verzuimen. Vanaf dat moment valt het verzuim onder het jeugdstrafrecht en dreigt een strafblad voor de jongere. De raad doet onderzoek naar de achtergronden van het verzuim en adviseert vervolgens de Officier van Justitie en de rechter over de beste aanpak voor deze jeugdige. 'Eigenlijk past strafrecht niet goed bij schoolverzuim', zegt José Hermans, beleidsadviseur bij de Raad voor de Kinderbescherming. 'De werkstraffen die we vaak adviseren, blijken bij deze kinderen ook minder effectief dan bij andere vergrijpen.'

Daarom is gezocht naar een effectievere aanpak voor de raadsonderzoeken naar schoolverzuim, te meer daar ook het nieuwe Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ) onvoldoende toegesneden bleek op schoolverzuim. Hermans en haar collega Anja Frowijn ontwikkelden een nieuwe aanpak en deze is het afgelopen jaar in twee pilotregio's – Den Bosch en Amsterdam – beproefd. De eerste ervaringen zijn zo positief dat er uitbreiding volgt naar de regio's Rotterdam/Dordrecht, Eindhoven en Limburg. Op termijn is het de bedoeling dat iedereen volgens de nieuwe aanpak werkt.

Zieke moeder

Eerste uitgangspunt van de nieuwe aanpak is dat verzuim een serieuze zaak is. 'Nog te vaak wordt gedacht "het is maar verzuim". Dat kinderen niet naar school gaan, lijkt minder erg dan vernieling of winkeldiefstal', zegt Frowijn. 'Maar het omgekeerde is waar. Waar jeugd-delinquentie nogal eens baldadig pubergedrag is, gaan achter langdurig verzuim vaak ernstige problemen schuil. Snel en effectief ingrijpen is daarom nodig.'

Het tweede uitgangspunt sluit daarbij aan: bied bij achterliggende problematiek eerst zorg en zet pas als dat niet werkt of niet toereikend is, het strafrecht in. 'Een leerling die thuis voor een zieke moeder zorgt en daarom niet naar school gaat, moet je niet straffen, maar helpen', licht Hermans toe. 'Hetzelfde geldt voor een jongen die thuisblijft omdat hij bang is dat zijn depressieve vader zichzelf anders iets aandoet.' Frowijn vult aan: 'In de twee pilots kwamen we dit vaak tegen: kinderen die ten koste van zichzelf thuis de boel proberen te redden. Dat zijn echt ernstige zaken. Je kunt dan niet meer over verwijtbaar verzuim spreken en dat is een voorwaarde voor het opmaken van een proces-verbaal.'

Door de nieuwe manier van werken krijgt de raad beter zicht op de problematiek. Het advies aan het OM luidt nu vaker: geen straf, maar hulpverlening bieden en eventueel ondertoezichtstelling.

Cruciaal

In de nieuwe aanpak geldt: voorkom dat jongeren een strafblad krijgen en zie het proces-verbaal als laatste redmiddel. 'Alvorens een proces-verbaal op te maken moet de leerplichtambtenaar zich afvragen: wat heeft deze jeugdige op dit moment nodig: zorg of straf?', vertelt Hermans. Dat vraagt om goede samenwerking tussen alle partners in de keten: school, leerplichtambtenaar, zorgadviesteam (ZAT), Halt, Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming. Frowijn en Hermans zien de leerplichtambtenaar daarbij als spin in het web. 'Hij heeft met alle partijen te maken en is cruciaal voor het kiezen van de juiste route', aldus Frowijn. Zijn eerste stap moet zijn snel contact opnemen met het ZAT om redenen achter het verzuim te achterhalen en te bespreken. Bij schoolgerelateerd verzuim – zoals ruzie met een leraar of pesten – heeft het geen zin de jongere te straffen, dus om een proces-verbaal op te maken. Bij verzuim wegens (gezins)problemen is inzetten van hulpverlening belangrijk. Als een gezin hulp weigert, kan dreigen met strafrechtelijke vervolging wegens verzuim mogelijk helpen. Werkt dat niet, dan kan een proces-verbaal worden opgemaakt. In plaats van straf kan de raad de rechter adviseren hulpverlening in een gedwongen kader op te leggen.

'Voorkom dat jongeren een strafblad krijgen en zie het proces-verbaal als laatste redmiddel'

Uit de pilots kwam naar voren dat de casusregisseurs (van de Raad voor de Kinderbescherming) en de leerplichtambtenaar vaker mogen overleggen over de meest wenselijke route. Op dit moment heeft de helft van de regio's daarvoor een Justitieel Casusoverleg schoolverzuim (JCO), dat zou 100 procent moeten zijn, vinden Hermans en Frowijn. Daarnaast kan de leerplichtambtenaar de casusregisseur van de raad ook altijd tussentijds raadplegen.

Checklist

Als de leerplichtambtenaar uiteindelijk toch een proces-verbaal moet schrijven, is het belangrijk daarbij zo informatief mogelijk te zijn. Het komt nog steeds voor dat alleen de naam van de spijbelaar plus de duur van het verzuim vermeld staan, maar de raad hoort juist graag wat de leerplichtambtenaar weet over de achtergronden van het verzuim en wat hij zelf al heeft ondernomen.

Anja Frowijn en José Hermans

‘De leerplichtambtenaar heeft met alle partijen te maken en is cruciaal voor het kiezen van de juiste route’

‘We willen bijvoorbeeld graag weten hoe de relatie tussen school en ouders is, hoe de thuissituatie is, wat de school en de leerplichtambtenaar al hebben gedaan om het verzuim te stoppen en waarom dat niet is gelukt’, vertelt Hermans. ‘Wij hebben een plaatje nodig van wat er gebeurd is en welke spelers er zijn. Wij hoorden in de pilots vaak: de leerplichtambtenaar weet het wel, maar vult het soms niet in. Dat is jammer, want dan doen wij dubbel werk.’

Daarom heeft de raad samen met het OM en Ingrado een checklist ontwikkeld voor het invullen van het standaardmodel proces-verbaal schoolverzuim. ‘Bij twijfel kan de leerplichtambtenaar altijd overleggen met de casusregisseur van de raad’, vertelt Frowijn. ‘Samen kunnen ze bespreken wat in een bepaalde casus de beste route is.’ Op zijn beurt koppelt de raad onderzoeken ook weer terug naar de leerplichtambtenaar. ‘Zo leren we van elkaar’, aldus Frowijn en Hermans.

Een effectieve aanpak van schoolverzuim is maatwerk. Wacht niet te lang met ingrijpen als de ingezette hulp niet werkt, waarschuwen Frowijn en Hermans. ‘Wij krijgen veel casussen binnen van 17-jarigen. Dan kan er bijna niks meer en ben je eigenlijk al te laat. Want vanaf 18 jaar vallen jongeren niet meer onder de jeugdzorg en de kinderscherming.’

Terug in de klas

Gemeenschappelijk doel van alle ketenpartners zou moeten zijn de jongere zo snel mogelijk weer terug de klas

in te krijgen. Hoe langer een leerling thuiszit, hoe moeilijker de terugkeer wordt, blijkt uit onderzoek. ‘Zoek samenwerking’, adviseren Frowijn en Hermans dan ook. ‘En dat is ook een tip aan onszelf. Elke dag telt voor een kind dat niet naar school gaat.’ Dat besef is nog niet overal voldoende doorgedrongen. Zo kregen Hermans en Frowijn tijdens een expertmeeting met leerplichtambtenaren te horen dat deze bij Bureau Jeugdzorg nog wel eens nul op rekest krijgen. ‘Ze krijgen dan te horen: het is maar verzuim, we hebben hier kinderen van 3 jaar die thuis mishandeld worden en die gaan voor’, vertelt Frowijn. Begrijpelijk, maar desalniettemin is het ook bij verzuim echt belangrijk snel in te grijpen. ‘Hoe eerder in de keten ingegrepen wordt, hoe beter’, stelt Hermans. ‘Gelukkig wordt langzaam duidelijk bij scholen en hulpverleners dat verzuim vaak een signaal is van ernstige problematiek.’

De raad heeft in zijn nieuwe aanpak risicofactoren en beschermende factoren rond schoolverzuim op een rijtje gezet. Het is goed om daarmee in je achterhoofd naar zaken te kijken. Een factor die de kans op verzuim vergroot, is bijvoorbeeld ruzie met een leraar. Het is aan de school dat snel op te lossen. ‘Leraren zijn soms blij dat een probleemleerling weg is. Hij heeft het al druk genoeg met de leerlingen die er wel zijn’, zegt Hermans. ‘In de hectiek van alledag is dat begrijpelijk, maar zoek echt eerder naar een oplossing.’

Vrijstelling van leerplicht vanwege gezinsproblemen zou niet moeten gebeuren. Als de leerling echt even thuis moet blijven, moet gezocht worden naar manieren waarop hij toch onderwijs kan volgen, bijvoorbeeld via afstandsonderwijs. Ook kan de school manieren bedenken om de afwezige leerling zoveel mogelijk bij de groep te houden. De mentor kan bijvoorbeeld een foto van hem in de klas hangen of samen met de klas een kaartje sturen. Zo wordt de drempel om terug te komen verlaagd. Want daar gaat het om: de leerplichtige jongere moet zo snel mogelijk weer les krijgen en contact houden met leeftijdgenoten op school.

Meer informatie:

- Kijk op www.ingrado.nl voor een model proces-verbaal (zie: actueel > mededelingen, januari (3)). De nieuwe handleiding strafrechtelijke aanpak schoolverzuim, bijlage IV is te downloaden met inlogcode
- Kijk op www.kinderbescherming.nl voor de checklist voor het invullen van het model proces-verbaal (zoeken op *schoolverzuim*)
- Contact met casusregisseurs van de Raad voor de Kinderbescherming kan via het algemene telefoonnummer van de raadslocatie in de regio, zie www.kinderbescherming.nl > over de Raad > contact > adressen en bereikbaarheid

Rechten & plichten

In deze rubriek informeert Carolien de Bruin, juridisch adviseur van Ingrado, u over actuele juridische zaken. Hebt u ook een vraag? Gebruik het vragenformulier op www.ingrado.nl en u krijgt per mail of telefoon antwoord.

Verkeerde studiekeuze

Het komt geregeld voor dat een mbo-leerling merkt dat zijn studiekeuze niet de juiste is geweest. Het ROC moet hem dan begeleiden naar een andere studie of naar een alternatief traject. Soms kan hij daar gezien het tijdstip niet meer instromen. Om ervoor te zorgen dat hij toch de binding met school houdt en doorgaat zich te kwalificeren, is het van belang dat hij zich inschrijft bij een vervolgopleiding. Hij werkt aan alles mee en laat zien dat zijn activiteiten gericht zijn op de nieuwe opleiding en gaat bijvoorbeeld werken, bij voorkeur in de branche van zijn nieuwe opleiding. In zo'n situatie kan een ROC de leerling tijdelijk uitschrijven en kan leerplicht een gedoogbeschikking geven. In de gedoogbeschikking moeten in elk geval de volgende voorwaarden opgenomen staan: overhandigen inschrijving/aanmelding nieuwe opleiding en een kopie van de arbeidsovereenkomst. De leerling wordt als VSV-er geregistreerd en dus heeft ook het ROC belang bij herstart van de studie in het nieuwe schooljaar.

De gedoogbeschikking kan alleen ingezet worden bij de hierboven beschreven situatie en moet altijd voorzien zijn van een bezwaarclausule.

Een leerling en ouders moeten bezwaar kunnen aantekenen. In de praktijk is een gedoogbeschikking alleen nodig voor de laatste maanden van het schooljaar. Leerlingen die al in het najaar ontdekken de verkeerde keuze te hebben gemaakt, kunnen in februari al instappen in een nieuwe opleiding. Een vrijstelling waarbij een leerling op een andere wijze voldoende onderwijs geniet, zoals bij interne bedrijfsopleidingen (bijvoorbeeld Zeeman of McDonald's), geldt vrijstelling artikel 15 Leerplichtwet. Dit artikel kan alleen ingezet worden bij leerplichtigen die vallen onder de kwalificatieplicht.

Waarom geen vrijstelling 11 onder g Leerplichtwet?

Vrijstelling van geregeld schoolbezoek op grond van artikel 11 onder g Lpw kan bij gewichtige omstandigheden buiten de wil en invloed van ouders en/of jongere, zoals overlijden, huwelijk, verhuizing, ernstig levensbedreigende ziekte van een familielid. Een verkeerde studiekeuze is dus geen gewichtige omstandigheid.

Register vrijstellingen

De Leerplichtwet biedt leerlingen en ouders diverse mogelijkheden om vrijstelling van leerplicht te vragen

(art. 3a, 3b, 5, 5a en 15). Vanaf 1 augustus 2013 zijn leerplichtambtenaren verplicht om die vrijstellingen te melden in een speciaal register. Groot voordeel van centrale registratie is dat bijvoorbeeld bij een verhuizing door de nieuwe gemeente direct kan worden vastgesteld dat een kind niet hoeft te worden ingeschreven bij een school, omdat het is vrijgesteld.

In veel gevallen worden vrijstellingen al gemeld, maar tot nu toe ontbreekt een uniform systeem en zijn registraties niet altijd even sluitend. Daar komt dus per 1 augustus verandering in. Via het Verzuimloket moeten vrijstellingen worden verantwoord met vermelding van het BSN-nummer en van het artikel op grond waarvan vrijstelling wordt verleend. Er is al gepleit voor een automatische koppeling in leerplichtadministratiesystemen, maar niet elke gemeente beschikt over een dergelijk systeem. Leerplichtambtenaren die werken met een systeem zonder deze koppeling zullen alle registraties dus voorlopig handmatig moeten doorvoeren.

Jeugdvolgsysteem

- Leerplicht-administratie
- RMC-administratie
- Sluitende aanpak
- Jongerenloket
- Werkprocesondersteuning
- Zaak- en taakgestuurde dossiervorming
- Verwijsindex/ Signalering
- Leerlingenvervoer

Flexibel cliëntvolgsysteem van 0 tot 28 jaar

In het doorlopend cliëntdossier van het Jeugdvolgsysteem (JVS) staat de jongere van 0 tot 28 centraal. Het JVS maakt het bijhouden van uw leerplicht- en/of RMC administratie snel en gemakkelijk. Het helpt u overzicht te verkrijgen. Indien gewenst kan het cliëntdossier volledig papierloos worden gemaakt, zodat makkelijk buiten kantoor kan worden gewerkt en case-overdracht tussen collega's wordt vereenvoudigd. Werkelijk alle relevante informatie kan gekoppeld worden aan één jongere of school.

Goed georganiseerd zijn, en blijven!

Het Jeugdvolgsysteem ondersteunt u niet alleen bij de uitvoering, maar ook bij de inrichting van een goede leerplicht en/of RMC-organisatie. Ook als u regionaal of in ketenverband wilt samenwerken is het JVS uniek. Iedere organisatie krijgt zijn eigen virtuele omgeving waarin alleen de voor die partij relevante gegevens zichtbaar zijn. Ideaal dus om een sluitende aanpak te realiseren. De beveiliging staat als een huis met onder andere uitgebreide autorisatiemogelijkheden en dataencryptie.

De mensen van Metaobjects zien het einde van de implementatie niet als het einde van de relatie, maar juist als de eigenlijke start. Onze klanten ondervinden dat onze beproefde solide platform in combinatie met onze domeinkennis, klanten effectief verder helpt. We gaan flexibel om met veranderingen en uitbreidingen. Hiermee bent u voorbereid voor nu en de toekomst in het jeugdketen.

Contact

Nieuwsgierig geworden? Bezoek dan de JVS-website www.metaobjects.nl. Voor nadere informatie of een demonstratie bel ons kantoor 040 - 750 1616.

metaobjects
Metaobjects, effect door inleven.